

Nr 555

Av herr **Lundberg**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition, nr 100, angående anslag för budgetåret 1957/58 till främjande av bostadsförsörjningen m. m.*

Bostadsfrågan är för hem, familj och samhälle en huvudfråga och en betydelsefull förutsättning för ett sunt och harmoniskt familjeliv. Ur denna synpunkt skulle bostadsfrågans ordnande vara en självklar samhällsuppgift. Tyvärr är detta icke förhållandet. Privata tomt- och bostadsspekulativa intressen har även här åstadkommit skada av svåröverkomlig natur, trots att dessa intressen ur både rätts- och ekonomisk synpunkt helt borde vara utestängda.

Inom socialpolitiken intar Gustav Möller en obestridlig rangplats. Han var i besittning av både den djärvhet och det mod som behövdes för att bryta med ekonomiska dogmer och fördomar och bana väg för en konstruktiv socialpolitik, som i dag på väsentliga punkter är allmänt erkänd. Det var även naturligt att han för ca 25 år sedan lade grunden till en ny bostadspolitik. Att denna i första hand inriktade sig på att få en rymlig, modernt utrustad bostad åt barnfamiljerna och något senare även tog sikte på att anskaffa bostad åt äldre var naturligt med hänsyn till den då rådande ekonomiska och sociala nöden bland de bredare folklagren.

Efterkrigstidens bostadspolitiska målsättning vidgades till att åt alla medborgargrupper oavsett social ställning och ekonomiska resurser skapa tillgång till goda bostäder. Denna målsättning markerar en social- och samhällsekonomisk förändring hos hela vårt folk.

Genom en aktiv familjepolitik, genom kapitalsubventioner, lån, räntegarantier etc. har samhället kunnat eliminera de svåraste ekonomiska hindren för medborgarna att skaffa sig en god bostad. Att den ökade familjebildningen, inflyttningen från landsbygden till tätorterna, en betydande immigration m. m. medfört att tillgången på bostäder, trots ett stort bostadsbyggande, icke blivit tillräcklig förringar inte samhällets aktiva insatser.

Bostadspolitiken vilar på att samhället ger den ett väsentligt ekonomiskt stöd och att den får utvecklas i lugn och ro utan ekonomiska eller andra störningar och kastvindar. Proposition nr 100 synes innebära en brytning i fråga om samhällets ansvar och målsättning för bostadspolitiken. Förändringen är tvåfaldig, ty den ändrar dels grunderna för bostadsbyggandet, och dels ger den uttryck åt en helt ändrad syn på räntan, emedan den accepterar räntan som ett konjunktur- och för bostadsefterfrågan styrande medel. Denna förändring är inte bara i högsta grad betänklig, den kan även få vittgående konsekvenser för både enskilda och kommuner, när det gäller att kunna lösa bostadsfrågan för de många, som ännu väntar i bostadskön.

Vid olika tillfällen har undertecknad både i riksdagen och annorstädes givit uttryck åt den uppfattningen, att i ett modernt samhälle, där stat och kommun i fråga om långivning etc. kraftigt är engagerade i samhällsarbetet, är räntan som konjunkturstyrande medel i det närmaste livsfarlig. En räntehöjning träffar ytterst samhället självt och de intressen man vill skydda och stimulera. Ur samhällssynpunkt kan avsteget från lågräntan betecknas som ett politiskt och ekonomiskt misstag. I varje fall har den icke bidragit till att vare sig betvinga inflationen eller att stegra sparandet.

Propositionens förslag om minskning av de generella subventionerna genom att räntan på tertiärlån och egnahemslån skall höjas från i allmänhet 3 till 4 procent och att den av staten garanterade räntan på primär- och sekundärlånen skall höjas med 0,5 procent samt att amorteringstiden för tertiärlån förkortas, är tillsammans med kreditrestriktionerna en följdverkan av den förändrade räntepolitiken och en strukturell förändring av kapitalförsörjningen, speciellt inom de större industriföretagen. Att dessa följdverkningar, som borde varit kända när den allmänna räntehöjningen vidtogs, skall övervältras på bostads-sökande och kommuner är orimligt, även om de ökade bostadskostnaderna kan tänkas utestänga de ekonomiskt svaga från att stå kvar i bostadskön. Den ekonomiska utslagningstaktiken löser icke utan endast konserverar bostadsbristen. Eftersom bostadsbyggandet även är en nyckelindustri, så kan dess ekonomiska konsekvenser för andra näringsgrenar icke nu överblickas. Att det f. n. är en relativt stor arbetslöshet inom byggnadsarbetarkåren borde även vara en orsak till oro och eftertanke.

En minskning av de generella subventionerna i form av räntegaranti och förkortad amorteringstid kommer att innebära, att samhället på egnahemsbyggare, bostadsrättsinnehavare, kommuner m. fl. övervältrar bördorna för räntestegringen. Att egnahemsägare eller bostadsrättsinnehavare, som dels kanske optimistiskt satsat i ett kostnadskrävande egnahem och dels genom avbetalning av lån presterar ett betydande sparande, skulle vara lämpliga objekt för ytterligare ekonomisk utkrämning förefaller osannolikt. Genom ökade bränsle- och andra kostnader har under senare år hyreshöjningar successivt skett. Om PM rörande energibesättning även skulle läggas till grund för en proposition, kommer bostadskostnaderna ytterligare att stegas. Att det höjda taket på räntegarantien, den förkortade amorteringstiden eller en höjd energibesättning skulle kunna hejda inflationstendenserna, lösa kreditfrågan och främja ett ökat sparande för investeringar förefaller vara mera teoretiska spekulationer än realism. Statsmakternas accepterande av den höjda räntan som styrande faktor inom ett så viktigt produktionsskikt som bostäderna kommer troligen att endast få till följd, att ytterligare förväntningar om räntestegring frigöres.

Den förra året vidtagna skattesänkningen på ca 375 milj. kronor torde knappast ha blivit märkbar inom de lägre inkomstskikten. Höjda hyror, ökade räntekostnader, bränslefördyring, en återhållsam lönepolitik m.m. har för länge sedan förbrukat och överskridit den eventuella skattelindringens storlek. Vad

som inte kan döljas är, att vi ånyo håller på med en ekonomisk omfördelning av de ekonomiska bördorna, som om den inte hejdas kommer att innebära, att vi genom punktåtgärder skjuter över dagens tunga och ansvaret för inflationsåtgärderna på de lägre inkomstskikten. Eftersom bostaden anses och är så viktig för familj och samhälle, borde den därför med alla till buds stående medel skyddas från spekulativa intressen och oberäknliga ingrepp. Här måste samhället söka att skydda i stället för att stjälpas.

Att bostadsbyggande och andra investeringar kräver stora kapitalinsatser torde knappast kunna bestridas. Likaså sker sparandet under andra former, men detta till trots är sparandet otillräckligt. De föreslagna åtgärderna i fråga om räntan m. m. kan endast få till följd en urskillningslös ekonomisk utslagning, där hänsyn till de lägre inkomsttagarna praktiskt uteslutes.

Det är även anmärkningsvärt att andra för bostadsbyggandet kostnadskrävande förhållanden icke föranlett åtgärder. Vi har länge diskuterat jordvärdestegringen och de höga tomtpriserna utan att vi har fått en lagstiftning som skyddar medborgarna från de obskyra tomtjobbarna. Om någon köper ett jordbruk, torde markpriset endast röra sig om ören per kvm, men när samhällsbildning uppstår i form av tätorter och städer, kan några hundratal kvm tomtmark eller ett grustag ge åt ägarna mångdubbla vinster, som vida överstiger inköpsvärdet för hela jordbruksfastigheten. En tomtmark i en stad kan kosta flera hundra kronor per kvm, trots att samhället i stort får ta på sig alla kostnader för att den skall kunna utnyttjas till bostadsbyggande. Likaså torde kostnaderna för arkitekt- och kontrollarvoden kunna betecknas som orimligt höga, och eftersom arvoden oftast står i viss relation till kostnadssumman för ett bygge så befrämjar detta en "arkitektglädje", som ej kan vara försvarbar ur vare sig kostnads- eller andra synpunkter. De skärpta kreditvårigheterna har även fått till följd att bostäderna är utsatta för en standardsänkning, som för hyresgästerna och underhållskostnaderna blir mycket kännbar. För husmödrar, som flyttar in i nybyggda bostäder, är det exempelvis en oangenäm överraskning, när de i badrum och kök finner att kakelbeklädningen utbytt mot målade väggar, som de ganska snart anser att de trots stora extrakostnader måste utbyta mot kakel. På dessa områden skulle ett initiativ till en ändring ha hälsats med glädje, men i stället har statsmakterna inriktat sig på åtgärder, som måste betecknas som skadliga för bostadsbyggandet.

Om samhället i dag vill söka komma till rätta med både sparande och en aktiv konjunkturpolitik kan detta icke ske genom höjda räntor, punktskatter eller andra mer eller mindre homeopatiska mediciner, som kanske fungerade i äldre tid men som i det moderna samhället av i dag har en helt annan verkningsgrad. I dagens läge tvingas vi att tillgripa hårdare, snabbare och över hela skattebetalare registret verkande åtgärder. Om detta skall bli möjligt, måste samhällsekonomien läggas upp efter principen, att dagens konsumentbehov — såväl kortsiktiga som investeringar för framtiden — måste täckas av samhällsmedlemmarna själva genom ett direkt och progressivt verkande skatteuttag. Samhället måste

helt enkelt skaffa sig säkra och tillräckliga inkomster för att kunna behärska uppgiften att fullgöra samhällsviktiga intressen och förhindra penningvärdeförsämringen. Huruvida statens ekonomiska läge i dag är sådant, att en väsentlig höjning av inkomsterna till statskassan erfordras är en bedömningsfråga, men samhället kan icke hesitera inför svårigheterna, utan om så erfordras måste man höja det statliga skatteuttaget med den procent som dagens investerings- och andra behov kräver. Att bostadsbyggande måste betraktas som ett nödvändigt behov synes självklart. Genom en sådan politik kan även realkapitalägarna, och inte bara löntagarsidan, tvingas att få ett direkt intresse av att söka hindra inflationen. Och till detta kommer även, att de direkta skatterna med deras progressivitet har möjlighet att fördela bördorna efter bärkraft. Men det är också naturligt, att långtidsinvesteringar inte genom en förkortad amorteringstid skall göras onödigt betungande.

Med hänvisning till det ovan anförda hemställes,

att riksdagen måtte besluta

1. att avslå Kungl. Maj:ts förslag om att räntan på tertiärlån och egnahemslån skall höjas från i allmänhet 3 till 4 procent och att den av staten "garanterade" räntan på primär- och sekundärlån skall höjas med 0,5 procent samt att amorteringstiden för tertiärlån förkortas, och

2. att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om ett skyndsamt förslag om effektiva åtgärder för stävjandet av jordvärdestegringen å tomtmark, samt att Kungl. Maj:t vidtager erforderliga åtgärder för att skydda bostadsbyggandet mot de höga arkitekt- och kontrollarvodena och den standardförsämring som under senare tid påbörjats.

Stockholm den 26 mars 1957

John Lundberg
